

SİYASAL BİLGİLER
FAKÜLTESİ
İKTİSAT BÖLÜMÜ

PROF. DR. TUNCER BULUTAY'I TANIMAK

MODERATÖR:
Selim Soydemir

KONUŞMACILAR:
Bilsay Kuruç
Ruşen Keleş
Fikret Görün
Erdoğan Tokgöz
Nihat Al
Türkkaya Ataöv
Yüksel Ersoy

21 ŞUBAT 2022 SAAT: 13:30

AZİZ KÖKLÜ SALONU
SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ,
CEBECİ

Tuncer Bulutay'ın Anısına

Yılmaz Akyüz- Hasan Ersel- Ercan Uygur- Nuri Yıldırım

Öyle insanlar vardır ki, ölüm haberini aldığınızda onun öldüğüne inanamazsınız, inanmak istemezsiniz. Tuncer Bulutay böyle biriydi. Sadece yakın çalışma arkadaşları olan bizler için değil, üniversitedeki diğer meslektaşları ve onu uzaktan yakından tanıyan binlerce öğrenci için de. Sadece istisnai bir bilim insanı olarak değil, insan olarak.

Tuncer hoca Mülkiye'de iktisat alanında 1950'lerde başlayan bilimsel uyanışın en önemli aktörlerinden biri ve son temsilcisiydi. Bu uyanışın nasıl başladığını ve sürdüğünü, her zaman saygı ve sevgi ile andığı Sadun Aren ve Nejat Bengül hocalarımız için derlediği ve ikisi de Mülkiyeliler Birliği tarafından yayınlanan armağanlarda anlatır. Tüm dünyada belirli çevre ve odakların insanlığın düşünce ve sanat yaşamının oluşmasında önemli roller oynadığı gözlemeden hareketle daha küçük çapta da olsa Türkiye'de de geçmişte bu tür odakların oluştuğundan ve bilimsel ortamın yaratılmasına önemli katkılar yaptığından bahseder. Verdiği bir örnek Nazi Almanya'sından kaçan bilim adamlarının İstanbul Üniversitesi'ne getirdiği dinamizm idi. Bir diğeri ise Mülkiye'de özellikle iktisat alanında 1950'lerde oluşmaya başlayan ve 1960'li ve 1970'li yıllara uzanan bilimsel ortam. Hocaya göre "bu ortamın oluşmasında en büyük başlangıç katkısını Sadun Aren ve Nejat Bengül sağlamıştır". Bunun başka üniversitelerde değil de Mülkiye'de ortaya çıkmasının nedenleri ise anılan yıllarda Mülkiye'de genç bilim adamlarının önünün açık olması, gençlerin yetişmesine büyük önem verilmesi, üretebilme ve yaratabilme özgürlüğü ve tartışma ve eleştiri zenginliğidir. Bu ortamın bilgi açısından bugüne kıyasla çok derin ve zengin olmadığı, bugünkü öğrencilerin bile 1960'lardaki iktisatçılardan daha fazla bilgili olduğunun farkındadır. Ama hocaya göre "o çok daha az şey bilinen dönem, bilimin oluşması ve gelişmesi bakımından bugünkü ortama göre çok daha sağlıklıydı". Her zaman gururla bahsettiği o dönemi, o neslin çalışmalarını genç kuşaklara aktarmak, nesiller arasında köprü kurmak için hayli uğraş vermiştir. Hocaları ve meslektaşları için hazırlanan 18 armağana katkı yapmış, bunlardan üçünün yayınlanmasına ön ayak olmuştur.

Sadun Aren bizlerin de hocası olduğu için bu saygı ve sevginin nedenlerini ilk elden görüp anlayabildik. Nejat Bengül çok genç yaşında göçüp gittiği için onu, o dönemlerde Türkiye'deki iktisat öğretisinin pek farkında olmadığı konuları tartışan ve ölümünden sonra basılan "İktisadi Refah Teorisinin Başlıca Meseleleri" kitabından keşfetmeye çalıştık. Tuncer hocanın bilimsel yaşamının

daha sonraki aşamalarında gelir dağılımı, adalet, eşitlik ve sosyal refah konularına yönelişinde bu yapının önemli bir etkisi olmuştur. Tuncer hoca bu iki ismin çabalarıyla oluşmaya başlayan bilimsel ortamı bir yandan hakkıyla değerlendirirken diğer yandan da tüm gücünü bu ortamı daha da ileri götürmek için harcadı. Sadun Aren'in önerisiyle 1957'de iktisat asistanı olduktan sonraki ilk çalışması büyüme konusunda yazdığı doktora tezi oldu. Doktoradan sonra, 1960'ların başından itibaren istatistik, ekonometri ve matematiğe yöneldi. Giderek mekanikleşen ana-akım iktisat yazını izleyebilmek için bu alanlarda güçlü bir donanım gerekiyordu. Moda haline gelmeye başlayan ve sadece uygulamalı iktisatta değil, iktisat kuramında da birçok soruna yanıt vereceği söylenen ekonometriyi öğrenmek için bir süre kendini istatistiğe verdi. Kendi deyimiyle "matematik öğrenmede büyük güçlük" çekmedi. Tüm bu konuları çeşitli aşamalarda Mülkiye iktisat müfredatına dâhil etme misyonunu yükledi ve pek hoşlanmadığı halde uzun yıllar istatistik ve ekonometri dersleri verdi.

1990'ların başındaki bir söyleşide 1960'lı yıllarda istatistik okuttuğu için o dönemdeki öğrencilerin kendisini iktisatçı saymamalarından bahsetmişti. Önce ekonometriden çok şey beklediğini, ama umduğunu bulamadığı için özellikle doçentlikten sonra bu alandan uzaklaştığını anlatır. Gerçekten, çağdaş deneysel tekniklerin gereğine inandığı, Türkiye'de nicel iktisat araştırmalarının öncüsü olduğu halde, Tuncer Bulutay istatistikçi ya da ekonometrisyen değil; iktisatçıdır ve temel katkıları da iktisat alanında.

Sadun Aren hocanın 1965'te [Fakülteden] ayrılıp TİP'ten meclise girişinden kısa bir süre sonra istatistik ve ekonometri kürsüsünü kurdu ve Mülkiye'den ayrılana dek bu kürsünün başında kaldı. Temel amacı Aren ve Bengül hocalar ile başlayan süreci daha da pekiştirmek, bilgi ve vizyon bakımından daha ileriye götürmek, bunları belli kişilerin varlığına bağlı olmaktan çıkartıp Mülkiye'nin kurumsal bir parçası haline getirmektir. Sadece kısa bir sürede oluşturduğu kendi ekibini değil, bilimin gelişmesine katkı yapacağına inandığı tüm gençleri destekledi. Fakültede süregelen bazı katı kuralların (asistanların ders verememesi gibi) çıkardığı engelleri bertaraf etmek için çok çaba gösterdi. Kıskançlık duygusu yoktu. Aksine, gençlerin bilimde kendisini geçmesini, aşmasını istedi. Asistanları belli kalıplara sokmaya çalışmak yerine onlara sınırsız akademik özgürlük tanıdı ve her zaman onlarla "birlikte öğrenmeyi, öğretmeyi ve üretmeyi" vurguladı. Tek kıstası yapılabildiği kadar bilimsel değeri ve katkısıydı.

Bilimsel ortamı yaşatacak ve daha da ileri götürececek gençler yetiştirme gereksiniminin bilinciyle, Mülkiye'nin lisansüstü iktisat programını çağdaş, seviyeli ve sadece egemen ana-akım öğretileri değil alışılagelmiş yaklaşımları da içeren ve birçok Batı üniversitelerindekilerden bile daha zengin bir programa dönüştürmek için büyük çaba gösterdi. Bu, Tuncer hocanın Mülkiye'de iktisat biliminin gelişmesine yaptığı en önemli katkılardan biridir. Fakülte yönetiminde bulunduğu 70'lerin sonlarındaki anarşik ortamda zaman zaman çıkan olaylar

yüzünden okulun tatil edildiği günlerde bile lisansüstü eğitimin aksamadan yürümesi için çabaladı.

12 Eylül Tuncer hocaya çok haşın davrandı, kendisine büyük haksızlıklar yapıldı. Önce yuvasını dağıtmaya çalıştılar – Devlet İstatistik Enstitüsünde Sınai Üretim Endeksleri uzmanı olarak çalışmakta olan eşi Emine Hanım'ı, birçok “sakıncalı” uzmanla birlikte görevden alıp TKİ emrinde Erzurum'a “sürdüler”, eşinden ayrı yaşamaya zorladılar. Büyük zorluklarla karşılaşp sonunda görevinden ayrılmak zorunda kaldı. Rahmetli Uğur Mumcu, 1982'de DİE'de yapılan bu tasfiyeleri 24 Kasım 1985 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki Gözlem köşesinde uzun uzun anlatır. Sonra kürsüsünü dağıtmaya çalıştılar. YÖK'ün getirdiği rotasyon sistemini Mülkiye'de bir tek onun kürsüsüne uygulayarak, “yeni üniversitelerin ekonometrisyene ihtiyacı var” diye kürsünün dört genç öğretim üyesinden ikisini, diğer üniversitelere yollamaya kalkıştılar. Buna ancak kısmen direnilebildi, en genç üyenin fedakârlık yaparak Trabzon'a gitmesiyle kürsünün tümüyle dağılması önlenemedi. Bunları 1983 yılının şubat ayında Tuncer hocayla başlayan 1402 tasfiyeleri izledi. Bu yolla uzaklaştırılanların çoğu gibi o da doğrudan ya da dolaylı günlük siyaset yapan, sağda solda siyasi konularda yazıp çizip konuşan, çeşitli siyasal gruplarla ilişkisi olan biri değildi. Ancak güçlü akademik ağırlığı, öğrenciler ve meslektaşları tarafından sevilip sayılması, sözünün dinlenmesi, demokrat ve özgürlükçü duruşu ve 12 Eylül, 24 Ocak ve YÖK rejimlerine muhalefeti o günün muktedirlerinin hoşuna gitmedi.

Üniversite içinde ve hatta Mülkiye'de 12 Eylül ile iş birliği yapan bazı öğretim üyelerinin, özellikle YÖK tarafından atanan yöneticilerin tasfiyelerde önemli rol oynadıkları yönünde yaygın bir kanı vardır. Sivil yönetime döndükten sonra Mülkiye bu konunun üzerine gitmeye, bu işin nasıl tezgâhlandığını saptamaya, üniversitedeki işbirlikçilerini açığa çıkarmaya, bunlarla yüzleşmeye çalışmadı. Böyle bir çaba tamamıyla başarılı olmasa bile 12 Eylül'den sonraki moral çöküşü ve son yıllarda çok daha büyük ve ciddi boyutlara varan tasfiyeleri engellemede bir nebze olsun etkili olabilirdi. Tuncer hoca ölmeden önceki sohbetlerimizde, son tasfiyelerin 12 Eylül'dekinden çok daha vahim olduğunu hep vurgulamıştır. Hoca Mülkiye'den uzaklaştırılması nedeniyle istifa etmemize karşı çıktı. Kendisinin ayrılmasının önemli olmadığını, Mülkiye'de yapmak istediklerinin çoğunu gerçekleştirebildiğini, önemli olan bizlerin “bilim, düşünme, araştırma bayrak yarışını” sürdürmemiz olduğunu söyledi. Ancak tasfiyelerin devam etmesi ve istifalar nedeniyle İstatistik ve Ekonometri kürsüsü fiilen sona erdi. Daha sonra yasal olanak doğduğu halde hoca Mülkiye'ye dönmeyi seçmedi. Emekliliğini alarak üniversite dışında araştırmalarını artan bir hız ve verimlikle sürdürdü.

Tuncer hoca akademik hayatında sürekli bir arayış içinde olmuş, çalışmaları iktisat kuramı ile uygulamalı iktisat arasında gidip gelmiş, her iki alanda da önemli eserlere imza atmıştır. Kendi deyimiyle temel ilgi alanları Türk

ekonomisi ve kalkınma kuramlarıydı. Çalışmalarının ayrıntısı Mülkiyeliler Birliğinin 2015'te yayınladığı Tuncer Bulutay'a Armağan kitabında uzun uzun anlatılıyor. Araştırmalarına 1960'larda kuramsal iktisat ile başladı. Daha sonra Türkiye'de imalat sanayinin yapısı, milli gelir, gelir dağılımı gibi konularda bazı kürsü meslektaşlarının da katıldığı araştırmalar yaptı ve yayınladı. 1970'lerin başından itibaren tekrar iktisat kuramına yöneldi. Bu alandaki en önemli çalışması neoklasik ekolün Genel Denge Kuramı üzerinedir. Birçok iktisatçıya oldukça karmaşık gelen bu kuramın incelik ve kabalıklarına tümüyle vakıf olduktan sonra, "bununla da bir yere varılamayacağına" kanaat getirdi. Birçok iktisatçının aksine, hiçbir düşünceyi, yaklaşımı ve kuramı hakkıyla öğrenmeden eleştirmezdi. Benimsenmese bile, iktisattaki çeşitli ekollerin sorunlara yaklaşımının öğrenilmesi ve öğretilmesi gerektiğini her zaman savunmuştur. Belli bir iktisadi düşünce ekolu ile özdeşleşmek istemediği halde Keynesçilere daha yakın olduğunu söylerdi. Bunun nedeni, Keynesçi düşüncenin, "toplumsal öğeleri ve kurumsal unsurları" hesaba katması ve hocanın çok önem verdiği ve birbiriyle her zaman bağdaşmayan "eşitlik ve etkinlik ilkeleri" arasında denge kurmaya çalışmasıdır. Para ve finans konularına hiçbir zaman ısınmadı ve Makro iktisatla pek haşır neşir olmadı. Bu konuları en çok Friedman'dan öğrendiğini ama onun hiçbir fikrine katılmadığını zaman zaman ifade etmiştir.

Mülkiye'den uzaklaştırılmasının kendine kişisel bir zararı olmadığını, tersine çalışmaları açısından epey yarar sağladığını hep tekrarlamıştır. Bir söyleşide "üniversitede kalsaydım yazdıklarımın onda birini bile yazamazdım gibi geliyor bana" demişti. Bir süre bilim felsefesi ile İktisat ve diğer bilim alanları arasındaki ilişkiler üzerinde çalışıp makale ve kitaplar yazdı. Daha sonra zamanının önemli bir kısmını ILO ve DİE'nin işgücü ve istihdam konulu bir projesi çerçevesinde büyük bir zevkle yaptığı çalışmaya ayırdı. Bu çalışma sadece Türkiye'de değil, ILO'da da önemli izler bırakmıştır. Çalışmanın Cenevre ucundaki koordinatörü olan, o dönemdeki ILO istatistik direktörü Farhad Mehran'ın 2015 yılında hoca için yayınlanan armağana yaptığı katkı, kurumun kendisine duyduğu şükranın bir ifadesidir.

Hocanın tüm yaşamı elbette iktisattan ibaret değildi. İlke olarak "eve iş götürmez", akşamları ve hafta sonları genellikle antropoloji, felsefe, şiir ve roman okurdu. Özellikle Rus klasiklerine hayrandı. Bizlere de iktisat dışında şeyler yapmamızı, özellikle roman okumamızı tavsiye eder, bunun insan ufkunu açacağını ve bir sosyal bilim olarak iktisadi daha iyi anlayıp yapacağımızı söylerdi. Bir ara sıkça yaptığımız keyifli akşam yemeği buluşmalarında, ODTÜ'lü ve Mülkiyeli dostlarla birlikte yapılan Kemer tatillerinde pek iktisat konuşmaz, şiir okur ve efkârlandıkça da yanık ve tiz sesiyle şarkı söylerdi. İyi bilinen bir futbol tutkusu vardı. Gençliğinde Trabzon İdman Ocağında oynamıştı. Cuma öğleden sonraları ODTÜ'de oynanan kıran kırana futbolun başarılı bir oyuncusuydu. Biraz sert oynar, fazla koşmaz ama çok iyi çalım yapardı. Bu tutku Trabzonspor'un 1970'lerin ikinci yarısındaki şampiyonluklarından sonra giderek

arttı. Etrafındaki arkadaşlarının çocuklarını Trabzonsporlu yapmak için çok uğraştı ve bunda başarılı da oldu. Hafta sonlarındaki en önemli uğraşlarından biri radyodan Trabzonspor'un maçlarını dinlemektir. Futbol sevgili eşi Emine Hanım'ın hayatında da önemli bir unsur haline gelmişti; "ben futbolu bilmem, anlamam ama her hafta sonu dua ediyorum Trabzon kazansın diye, yoksa çok üzülüyor, ağzını bıçak açmıyor" derdi. Bu tutku zamanla Trabzonspor'un yerel bir takım olmaktan çıkıp çok uluslu bir topluluk haline gelmesiyle azaldı – "bunlar bizim uşşaklar değil, onlar kadar da iyi oynamıyorlar" derdi.

Bu cesur, sorgulayan, dürüst ve özgürlükçü ender bilim insanını tanımak, onunla birlikte çalışmak bizim için bir ayrıcalık olmuştur. Bize sadece bilgi aktarmakla kalmadı, nasıl bilim insanı olduğunu da öğretti. "Kürsü kardeşlerim" diye adlandırdığı bizler, ona çok şey borçluyuz ve onu saygı ve minnetle anıyoruz.